

Magyar vármegyék és az Anjou-kor háborúi

Nem akármilyen teljesítményről adhat számat a szegedi József Attila Tudományegyetem történeti tanszékének vezetője, Kristó Gyula. Az elmúlt évben ugyanis 4 önálló kötete jelent meg országos kiadónál, egy kötetet pedig ő szerkesztett, amelynek szerzői valamennyien szegediek: Jánosi Mónika, Kordé Zoltán, Koszta László, Petrovics István és Szegfű László! Ez utóbbi Az államalapító címmel jelent meg a Zrínyi kiadónál, és I. István halálának 950. évfordulójához kapcsolódott. Kristó Gyula talán erre a kis kötetre a legbüszkébb, mivel munkatársaival közösen készítette, és a szegedi történészműhely kiemelkedő teljesítményét példázza.

— Minek köszönhető a történeti munkák iránti hatalmas érdeklődés? — kérdezem a történettudományok doktorát. Hogyan lehetséges, hogy egy év alatt szerteágazó kutatásaink alapján, annak eredményeként, négy kötete is napvilágot látott?!

— Ezt a kérdést már többször fölítették nekem — mondja Kristó Gyula —, most is csak azt válaszolhatom, lételememnek tekintem a munkát.

— Ön eddig megjelent és most közreadott könyveiben a magyarság őstörténetével foglalkozott, sőt gondolom, foglalkozik jelenleg is. Számos téves megállapítás található a jelzett „területen”. A magyarok honfoglalás kori szerepe, Botond vitéz mítosza, a korona vizsgálata, mind ebbe a témakörbe tartozik...

— A Bizánccal való kapcsolat már a honfoglalás előtti évtizedekben is virágzott, az nem a honfoglalás óta érhető tetten írásos emlékekben. Fegyveres összecsapásokról éppúgy tudunk, mint azokról a rabszolgákról, akiket a magyarok adtak el Bizáncnak. Írott források 830 óta találhatóak erről a kapcsolatról. Botond története századunkra mondai epizóddá változott, pedig mindössze arról volt szó, hogy a kalandozó magyar csapat, Botonddal az élén, buzogányt vágott a bizánci

aranykapuba, ami a hadüzenet jele volt, nem pedig erőfitogtatás, magyar virtusé. Mindez 960 táján történt. Ez pontosan kikövetkeztethető, meghatározható.

— A Nemzeti Múzeumban őrzött koronának is szerteágazó története van?

— Szögezzük le, az államalapító István Bizánctól nem kapott koronát, noha két bizánci koronával rendelkezünk, két bizánci koronáról tudunk. István királyunk II. Szilveszter pápától kapott

Beszélgetés Kristó Gyula történésszel

Rómából koronát, meghozza 1000 karácsonyán! Ez a korona nem maradt ránk. Feltehetőleg, hogy 1040-ben visszakerült Rómába hadizsákmányként. Valószínűleg a Magyarországra támadt III. Henrik német császár vitte vissza, és ezzel az ország elvesztette szuverenitását. Monomakhosz bizánci császár küldött ugyan koronát I. András királynak, az 1040-es években, 10 évvel István halála után. Am ez a korona nem játszott szerepet. Elásták, és a múlt század hetvenes éveiben került csak elő Nyitraiánkán. Monomakhosz különben is I. András kortársa volt. Küldött koronát — és ez a magyar szent korona egyik része — VII. Dukász Mihály bizánci uralkodó is I. Géza királynak, az 1070-es években. Valószínűleg azért, mert Gézát sem a pápa, sem a császár nem akarta elismerni, hiszen élt még Salamon, és Bizánc így szeretett volna terjeszkedni, tárgyalni a „trónbitorlóval”.

— Hadró soroljam fel talán kiadott könyveinek címét: Nemzet és emlékezet sorozatban jelent meg a Magvetőnél A vármegyék kialakulása Magyarországon című testes munkája; Az Anjou-kor háborúi. Makk Ferenc történésszel közösen Az Arpád-házi uralkodók az IPM kiadónál; és ugyancsak Makk Ferencsel közösen Károly Róbert emlékezete az Európa Könyvkiadó-

nál látott napvilágot. Egy régebbi beszélgetésünkön már érintettük a magyar vármegyék kialakulásának kérdését. Milyen következtetésekre jutott?

— Annak idején egy sajtós koncepcióra utaltam. A magyar vármegyék nem szláv minta alapján jöttek létre, hanem német ihletésre. A vármegye szervezet sajtósan magyar felépítés. Ugy tűnik, hogy magyar találmány. I. István ugyanis az ország területi, hatalmi megnövekedése miatt vezette be a vármegyerendszert, mivel rájött, hogy ekkora területet nem lehet egy központból kormányozni. Gizella révén német tanácsadók, papok is „segítettek” neki ebben. Nem véletlenül nevezték el comitatunak a megyét, comesnek a megye vezetőjét. Am ezek csak megnevezések, a nyugati közigazgatási rendszert (amely már sokkal fejlettebb volt, mint a megteremtett magyar) István nem vette át. Két szervezetet hozott létre: a vármegyét és a várispánságot. Ez a két szervezet 250 évig élt egymás mellett párhuzamosan, majd a tatárjárás után a várispánság megszűnt, és kialakult a nemesi vármegye szervezetszerkezet, amely 1848-ig funkcionált.

— Es Az Anjou-kor háborúi című kötete?

— A kötet az 1301–1382 közötti időszakot tárgyalja. Az adott korszak — rendkívül keveset tud erről az évszázadról a magyar történetkutatás — katonai, hadieseményeit tárgyalom. Ez egy mostoha korszak, amely még sok kiegészítésre, kutatásra vár. Ugyanakkor oly izgalmas, hogy olvasmányos munka is egyben.

— Kristó Gyula mintegy 20 kötetet publikált eddig. Sorozatszerkesztője a Szeged története című ötkötetes monográfiának, nevéhez kapcsolódik a Bevezetés a magyar őstörténet kutatásának forrásaiba című ötkötetes egyetemi jegyzet sorozat. Nem utolsósorban fiatal történészek nevelője, de mindennek előtt Szeged egyik kiemelkedő történésze, csöndben dolgozó alkotója.

FOLNER ZOLTÁN